

OTPORNOST I ADAPTACIJA U VREME PANDEMIJE

Izveštaj o radu Građanskih inicijativa tokom 2020. godine

SADRŽAJ

01

UVOD

02

KOORDINISANJE AKTIVNOSTI OCD

05

MONITORING

09

INFORMISANJE

11

ZAGOVARANJE

13

ONLINE TRENINZI I OBUKE

14

PUBLIKACIJE I IZVEŠTAJI

15

SLUČAJ "SPISAK"

PROGLAŠENJE PANDEMIJE I UVOĐENJE VANREDNOG STANJA

Usled svetske pandemije prouzrokovane korona virusom i nakon donošenja Odluke o proglašenju bolesti COVID-19, izazvane virusom SARS-CoV-2, i Naredbe o zabrani okupljanja u Republici Srbiji u zatvorenom prostoru, u Srbiji je 15. marta 2020. godine uvedeno vanredno stanje.

Donošenjem ove odluke omogućeno je i donošenje mera koje propisuju derogaciju određenih ljudskih i manjinskih prava.

Uvođenje vanrednog stanja kao i proglašenje pandemije imalo je velikog uticaja i na rad organizacija civilnog društva. Većina njih je morala brzo da reaguje i svoje aktivnosti prilagodi novonastaloj situaciji.

NOVI SET AKTIVNOSTI GRAĐANSKIH INICIJATIVA

Sećajući se dana iskrene solidarnosti, koordinacije i odgovornosti koju je prema građanima Srbije pokazao civilni sektor 2014. godine, a svesni ozbiljnosti situacije i proglašenog vanrednog stanja, Građanske inicijative su u martu 2020. godine započele novi set aktivnosti usmeren na ublažavanje posledica izazvanih pandemijom.

Aktivnosti su obuhvatale koordinaciju i zajednički rad sa organizacijama iz cele Srbije, monitoring aktivnosti organizacija, kao i kršenja osnovnih prava građana tokom trajanja vanrednog stanja, informisanje građana, zagovaranje za veće uključivanje organizacija u borbu protiv posledica virusa, donošenje i izmenu propisa koji bi najviše odgovarali trenutnoj situaciji i, konačno, online obuke za jačanje kapaciteta organizacija, ali i nastavnika građanskog vaspitanja.

KOORDINISANJE AKTIVNOSTI OCD U CILJU UBLAŽAVANJA POSLEDICA PANDEMIJE VIRUSA COVID-19

Proglašenje pandemije i mere Vlade Srbije na suzbijanju korona virusa promenile su i delovanje organizacija civilnog društva. Radi povećanja efikasnosti i koordinacije aktivnosti koje su organizacije već sprovodile, kao i boljeg obuhvata najugroženijih građana, Građanske inicijative su kreirale [upitnik](#) za organizacije civilnog društva o njihovim aktivnostima, potrebama grupa sa kojima rade, ali i uslugama koje će pružati građanima u periodu pandemije.

145

Organizacija civilnog društva iz cele Srbije je obuhvaćeno mapom.

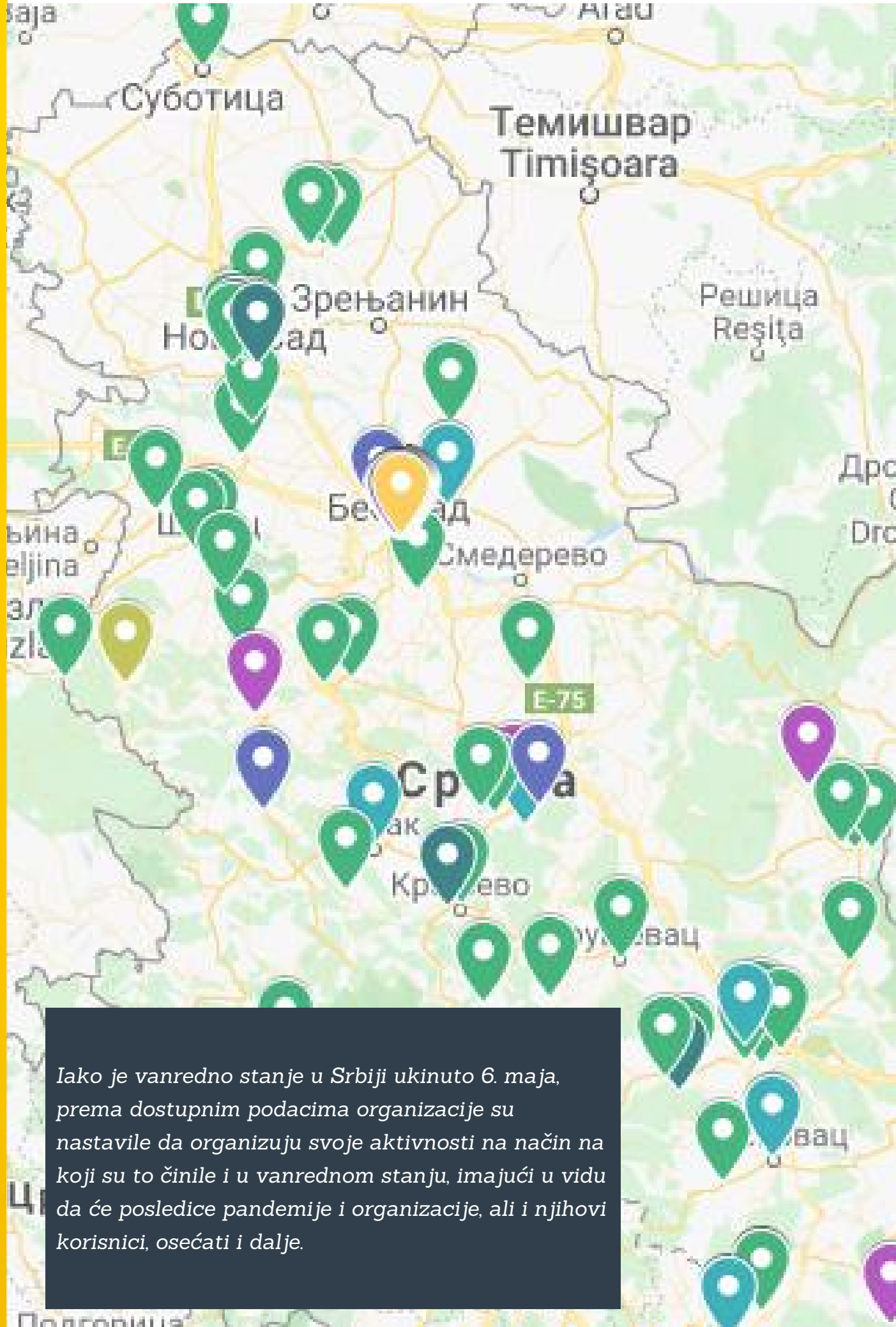
1/3

Organizacija usmerila je svoje aktivnosti na humanitarni rad.

Takođe, radi lakšeg snalaženja, napravljena je i interaktivna mapa koja je pomogla u koordinaciji organizacija i spajanju potreba i usluga koje organizacije pružaju, odnosno, trebaju. Mapa je redovno dopunjavana novim aktivnostima i potrebama organizacija i do sada je posećena više od 20.000 puta. Mapu možete pogledati [OVDE](#).

O MAPI

Mapom je obuhvaćeno 145 organizacija civilnog društva iz cele Srbije. Najveći broj organizacija, skoro trećina, usmerio je svoje aktivnosti na humanitarni rad. Pored humanitarnog rada, ostale oblasti u koje se mogu svrstati aktivnosti organizacija su: monitoring, informisanje, psihosocijalna podrška i zagovaračke akcije. Posebno je važno istaći da su tokom pandemije bile aktivne organizacije koje rade sa najugroženijim grupama, kroz informisanje o lošem trenutnom stanju i mogućim posledicama pandemije na grupe kojima se bave, a to su osobe sa invaliditetom, žene, deca i stari, kao i migranti i beskućnici.

Iako je vanredno stanje u Srbiji ukinuto 6. maja, prema dostupnim podacima organizacije su nastavile da organizuju svoje aktivnosti na način na koji su to činile i u vanrednom stanju, imajući u vidu da će posledice pandemije i organizacije, ali i njihovi korisnici, osećati i dalje.

INSTITUCIONALNA PODRŠKA OCD

Iako potpuno svesni ozbiljnosti situacije i proglašenog vanrednog stanja zbog pandemije, a upravo zbog povećane potrebe za pružanjem podrške radu organizacija civilnog društva i njihove čvršće povezanosti s građanima, raspisan je javni poziv za dodelu institucionalnih grantova u aprila 2020. godine, u sklopu Programa „[Za aktivno građansko društvo zajedno – ACT](#)“, koji finansira Vlada Švajcarske preko Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC), a sprovode Građanske inicijative i HELVETAS Swiss Intercooperation.

Nakon tri meseca, 200 prijava i četiri kruga selekcije, objavljena je lista od 30 organizacija civilnog društva odabranih za institucionalnu podršku u okviru ACT projekta.

Podržane OCD će postati korisnici finansijske podrške za institucionalno osnaživanje, ali će proći i kroz posebno osmišljen i prilagođen program za razvoj i izgradnju kapaciteta i unapređenje veština i znanja u mnogim oblastima neophodnim za dalji razvoj ljudskih i organizacionih resursa, koji će u potpunosti sprovoditi Građanske inicijative.

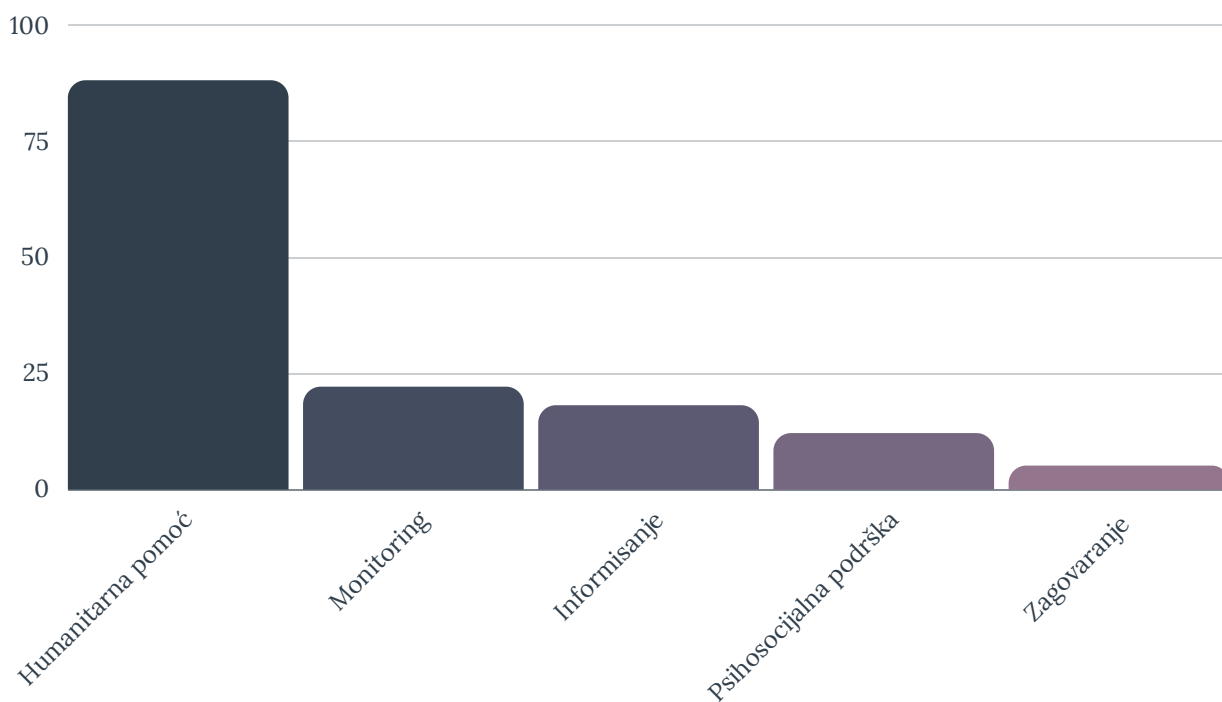
Dobitnici i dobitnice institucionalnog granta simbolično potpisuju ugovor

MONITORING

IZVEŠTAJI O AKTIVNOSTIMA OCD KAO ODGOVOR NA COVID-19

Pored koordinacije aktivnosti organizacija, Građanske inicijative su u periodu od 15. marta do 15. jula objavljivale i informacije o aktivnostima civilnog društva u formi [monitoring izveštaja](#). Metodologija prikupljanja informacija za izveštaj obuhvatala je desk istraživanje o aktivnostima organizacija (uključujući i objave na društvenim mrežama i u medijima), kao i direktan kontakt sa organizacijama putem mejla ili telefona. Izveštaji su objavljivani na nedeljnom nivou i monitoring je obuhvatio ukupno 11 izveštaja o aktivnostima organizacija civilnog društva kao odgovor na COVID-19.

Kao što je pomenuto, aktivnosti organizacija mogle su se grupisati u pet oblasti i to: humanitarna pomoć, monitoring, zagovaračke inicijative, psihosocijalna podrška i informisanje. Najveći broj organizacija koje su obuhvaćene monitoringom sprovodilo je aktivnosti iz oblasti humanitarne pomoći (88), zatim monitoringa (22), informisanja (18), psihosocijalne podrške (12) i zagovaranja (5).

IZVEŠTAJI O AKTIVNOSTIMA OCD KAO ODGOVOR NA COVID-19

Važno je napomenuti da su neke od organizacija sprovodile aktivnosti koje spadaju i u više oblasti. Kada je reč o pojedinačnim aktivnostima u okviru ovih oblasti to su: pružanje pravne pomoći, monitoring ljudskih prava, pružanje psihološke pomoći, bavljenje zdravstvenom zaštitom, umrežavanjem, edukacijom i prikupljanjem sredstava.

Nešto manje od polovine organizacija koje su bile obuhvaćene monitoringom je aktivno u Beogradu, a ostale organizacije su raspoređene širom Srbije.

**PLATFORMA
TRI SLOBODE**

**Građanske
inicijative**

sloboda udruživanja

sloboda okupljanja

sloboda izražavanja

IZVEŠTAJI TRI SLOBODE POD LUPOM

Mere koje je Vlada Srbije primenjivala u borbi protiv virusa nakon proglašenja pandemije i tokom vanrednog stanja znatno su uticale na poštovanje osnovnih ljudskih prava svih građana Srbije. Građanima Srbije su u tom periodu bila ograničena prava na slobodno kretanje i okupljanje. Ograničenje ovih prava, iako je ostalo upitno da li je bilo primereno trenutnoj situaciji, bilo je propisano od strane relevantnih institucija.

S druge strane, monitoring organizacija civilnog društva ukazao je na veoma primetno ugrožavanje prava na izražavanje i informisanje, prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu građana, kao i radnih prava.

IZVEŠTAJI TRI SLOBODE POD LUPOM

Imajući to u vidu, izveštaji *Tri slobode pod lupom* - beleženje slučajeva kršenja prava na slobodu okupljanja, udruživanja i informisanja, koje Građanske inicijative objavljuju na dvonedeljnom nivou od avgusta 2019. godine, u toku vanrednog stanja i neposredno nakon njegovog ukidanja, objavljuvani su dva puta nedeljno.

Ovi izveštaji su, imajući u vidu trenutnu situaciju, osim kršenja prava na slobodu udruživanja, okupljanja i izražavanja, obuhvatali i kršenje svih ostalih ljudskih prava. U periodu od marta zaključno sa oktobrom objavljeno je **26 izveštaja**, a od tog broja u toku vanrednog stanja objavljeno je 13 izveštaja.

U toku vanrednog stanja zabeležen je sledeći broj kršenja ljudskih prava: sloboda udruživanja (7), sloboda okupljanja (0), sloboda izražavanja (49) i ostala ljudska prava (45). Od marta zaključno sa krajem oktobra zabeležena je sledeća statistika kršenja: sloboda udruživanja (20), okupljanja (3) i izražavanja (96). Sve izveštaje *Tri slobode pod lupom* možete videti [ovde](#).

26

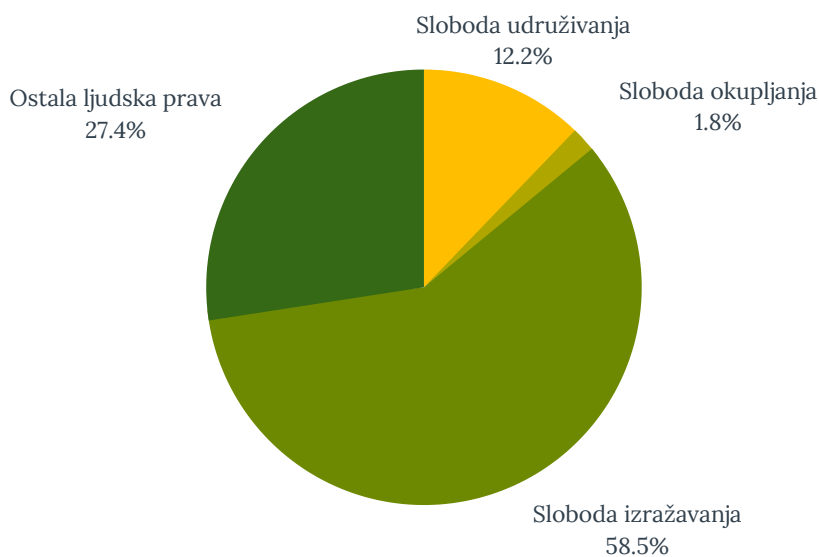
izveštaja objavljeno od marta do oktobra

13

izveštaja objavljeno tokom vanrednog stanja

119

zabeleženih slučajeva kršenja osnovnih prava

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA NA JUGU SRBIJE - ODGOVOR NA COVID-19

Inicijalni monitoring je pokazao da bi jug Srbije, naseljen pretežno albanskom manjinskom populacijom, mogao da se suoči sa većim izazovima zbog ranije postojeće diskriminacije i neintegracije u srpsko društvo.

U periodu od sredine maja do sredine jula meseca objavljeno je [5 izveštaja](#) koji su obuhvatali monitoring organizacija civilnog društva u tri opštine na jugu Srbije: Bujanovac, Preševo i Vranje. Informacije su prikupljane u saradnji sa lokalnim organizacijama iz ove tri opštine. Lokalne organizacije prikupljale su i informacije na osnovu desk istraživanja, kao i direktnog kontakta sa drugim organizacijama: medijima u ove tri opštine.

Informacije koje su predstavljene u izveštaju odnosile su se na opšte informacije o samoj opštini, opšte informacije o organizacijama civilnog društva, informacije o radu lokalnih samouprava, opšte informacije vezane za COVID-19 kao i na odgovor civilnog društva na posledice korona virusa.

Izveštaji su pružali informacije o stanju na terenu donatorima, institucijama i drugim zainteresovanim stranama i pomogli su u organizaciji boljih intervencija.

**ORGANIZACIJE
CIVILNOG DRUŠTVA
NA JUGU SRBIJE**

ODGOVOR NA COVID-19

**5
izveštaja**

Bujanovac

**3
opštine**

Preševo

Vranje

INFORMISANJE

PODKAST DAN POSLE

Podkast Građanskih inicijativa o protestima *Tačka ključanja* tokom vanrednog stanja počeo je da izlazi u specijalnom izdanju posvećenom društvenim i političkim posledicama pandemije korona virusa, pod nazivom [Dan posle](#). Ukupno je snimljeno i objavljeno 68 epizoda ovog serijala, sa 69 sagovornika iz različitih sfera društva - aktivista, novinara, stručnjaka i umetnika.

U svojim intervjuima, oni su davali komentare na aktuelna politička dešavanja u kontekstu korona virusa, predstavljali izazove sa kojima se zbog epidemije suočavaju u svojim lokalnim sredinama, i trudili se da odgovore na pitanja o tome kako će različiti aspekti naših života izgledati jednom kada ova kriza prođe.

Epizode ovog podkasta su u proseku imale više od 50.000 slušalaca, a jednu od epizoda poslušalo je čak 100.000 ljudi.

Početkom novembra podkast se nastavio sa novim temama i nazivom. Ovo novo izdanje se zove [Van centra](#), i fokus mu je aktivistička scena u lokalnim sredinama van Beograda.

Tokom 2020. godine objavljeno je 15 epizoda, a svaku epizodu je u proseku poslušalo 15.000 ljudi.

68

epizoda

69

sagovornika

NOVINARI U IZOLACIJI

Novinar u izolaciji zapravo zvuči kao oksimoron. Ljudi i profesija koja je sva okrenuta zajednici, razgovorima, kontaktima, odjednom su se, poput mnogih građana, našli zaključani između četiri zida.

Njihovo viđenje spoljnog sveta iz ove perspektive bio je povod za seriju tekstova koje su Građanske inicijative objavljivale tokom vanrednog stanja želeći, pre svega, da ponude viđenje stvarnosti iz jednog drugog ugla na koji ni oni, a ni mi, kao čitaoci, nismo navikli.

U ovoj rubrici objavljeno je ukupno 15 tekstova. Autori tekstova bili su novinari iz cele Srbije. Tekstove možete pročitati na sajtu Građanskih inicijativa - [OVDE](#).

15

tekstova serijala *Novinari u izolaciji*

6

tekstova o izveštavanju sa lokala u vreme vanrednog stanja

IZVEŠTAVANJE SA LOKALA

Lokalni mediji trpe sve veće pritiske. Daleko od očiju javnosti, neretko postaju meta bahatih političara i ohole vlasti. Takva situacija se nije promenila i u vreme pandemije COVID-19. Građanske inicijative su ovom serijom tekstova želele da pokažu na konkretnim primerima kako su informisani građani u unutrašnjosti Srbije u vreme vanrednog stanja.

Objavljeno je 6 tekstova koji su prikazivali situaciju u Kragujevcu, Valjevu, Čačku, Vranju, Nišu i Leskovcu. Tekstove možete pročitati na sajtu Građanskih inicijativa - [OVDE](#).

ZAGOVARANJE

1

Apel državnim i organima lokalne samouprave da, zbog proglašenih vanrednih okolnosti, ne smanjuju izdvajanja za udruženja građana i medije i ne zaustavljavaju već planirane aktivnosti.

2

Obraćanje Ministarstvu finansija povodom Uredbe o fiskalnim pogodnostima i direktnim davanjima privrednim subjektima u vreme vanrednog stanja.

3

Upućivanje predloga Ministarstvu finansija za izmene i dopune Uredbe kako bi se omogućilo proširenje izuzeća od plaćanja PDV-a na robu i usluge za sva davanja.

Tokom trajanja vanrednog stanja Građanske inicijative su redovno reagovala na usvajanje rešenja i primenu praksi koje su za posledicu imale nedovoljnu transparentnost rada nadležnih organa, neusklađenost novousvojenih akata sa važećom regulativom i nedostatak uključivanja svih zainteresovanih strana - pre svega organizacija civilnog društva, u donošenje odluka, kao i na aktivnosti koje su doprinele dodatnom sužavanju prostora za delovanje organizacija.

Građanske inicijative su takođe uputile i podržale upućivanje više inicijativa u cilju tumačenja usvojenih odluka i izmene postojećih propisa kako bi pre svega humanitarne aktivnosti koje su sprovodile organizacije bile efikasnije i ostvarivale veći uticaj.

4

Sumiranje i objavljivanje [preporuka](#) sadržanih u setu dokumenata koje su izradili eksperti i ekspertkinje UN-a i koji pozivaju da se prilikom izrade strategije i odabira mera za suzbijanje pandemije COVID-19, kao jedan od nosećih stubova, mora ugraditi princip nepovredivosti i unapređenja osnovnih ljudskih prava.

5

Žalba Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti zbog [nepotpunog odgovora Instituta za javno zdravlje Srbije](#) „Dr Milan Jovanović Batut” u vezi sa podacima o zdravlju građana Srbije.

6

[Inicijativa Zaštitniku građana](#) za pokretanje postupka kontrole zakonitosti rada MUP-a, u vezi sa postupanjem policije po prijavama građana koje se odnose na okupljanja građana koji u večernjim satima sa stambenih zgrada pale baklje, kao i u vezi sa dodeljivanjem dozvola za kretanje u vreme zabrane kretanja.

*Poslednje dve inicijative su bile uspešne, dok su ostale u toku.

PODRŠKA INICIJATIVAMA I SAOPŠTENJIMA

- [Otvoreno pismo donatorima](#) koji aktivno deluju u zemljama Zapadnog Balkana da preuzmu što proaktivniji i fleksibilniji pristup kako bi se, na što brži i efikasniji način, pomoglo onima kojima je pomoć hitno potrebna.
- [Osuda policijske brutalnosti](#) u toku julskih protesta u Beogradu.
- [Protokol socijalne zaštite za civilno društvo](#) tokom pandemije COVID-19.
- [Otvoreno pismo Evropskim institucijama](#) da prepoznaju ulogu civilnog sektora u krizi.
- [Otvoreno pismo Evropskoj komisiji](#) nakon predstavljanja strategije za prevazilaženje negativnih efekata pandemije COVID-19 i nacrtu sedmogodišnjeg budžeta za EU.

ONLINE TRENINZI I OBUKE

Veliki broj aktivnosti Građanskih inicijativa planiranih za 2020. godinu uključivao je organizovanje treninga i obuka. Kako je to u trenutnoj situaciji postalo nemoguće, sve obuke prebačene su u online prostor.

1,200

UČESNIKA

 Resurs
Centar

40

OBUKA I TRENINGA

RESURS CENTAR ZA OCD

Resurs centar je nastavio sa jačanjem kapaciteta organizacija kroz organizovanje brojnih online obuka i treninga na teme od značaja za rad organizacija. Pokrenut je i [blog](#) Resurs centra sa savetima za rad od kuće i na daljinu, i drugim korisnim informacijama za rad udruženja u novonastalim okolnostima..

GRAĐANSKO VASPITANJE

U prethodnom periodu održano je više modula treninga i obuka za nastavnike i nastavnice građanskog vaspitanja. Zahvaljujući bogatom iskustvu i kompetencijama nastavnika i nastavnica koji su učestvovali na seminaru, iznedreni su materijali i primeri dobre prakse, koji su izdvojeni i uobličeni u [online priručnik](#) za nastavnike koji je prilagođen za nastavu na daljinu.

85

UČESNIKA

 Građansko
Vaspitanje

5

OBUKA I TRENINGA

PUBLIKACIJE I IZVEŠTAJI

Osim monitoring izveštaja koji pokrivaju različite uticaje pandemije, Građanske inicijative su tokom 2020. godine objavile i Godišnji izveštaj o sužavanju prostora za delovanje organizacija civilnog društva za 2019. godinu, kao i dve publikacije za građansko obrazovanje.

Izveštaj o sužavanju prostora za delovanje organizacija civilnog društva za 2019. godinu

Izveštaj ukazuje na ključne probleme u oblastima osnovnih prava i sloboda, pre svega prava udruživanja, izražavanja i okupljanja, kao i po pitanjima uključenosti civilnog sektora u proces donošenja politika i odluka. Izveštaj je dostupan [ovde](#).

Participacija učenika u srednjoj školi: PREPREKE I MOGUĆNOSTI

Cilj ove analize je istraživanje stanja participacije u školama i glavnih problema i prepreka u vezi sa ulogama i mehanizmima značajnim za njen razvoj, kroz razgovor sa relevantnim akterima, i u skladu sa tim formulisanje glavnih izazova i preporuka. Analizu možete preuzeti [ovde](#).

Građansko vaspitanje i verska nastava – podjednako (ne)važni?

Građanske inicijative su 2019. objavile studiju o učincima Građanskog vaspitanja. Autori studije bili su svesni da bi potpuniji zaključci o evaluaciji efekata predmeta Građanskog vaspitanja mogli da se dobiju jedino u komparaciji sa učenicima koji ovaj predmet nisu slušali. U tom cilju organizovana je i treća studija, koja se nadovezala na prethodnu, a sprovedena je sa učenicima istih srednjih škola, koji pohađaju Versku nastavu.

Ova studija je značajna u kontekstu razumevanja efekata realizacije predmeta Građanskog vaspitanja, odnosno pružanja odgovora na pitanje da li je Građansko ostvarilo svoj cilj, upoređivanjem rezultata učenika koji su slušali ovaj predmet u odnosu na one koji ga nisu birali tokom svog školovanja. Studiju možete preuzeti [ovde](#).

SLUČAJ "SPISAK"

U julu 2020. godine, spisak koja sadrži imena 57 organizacija, medija i pojedinaca, uključujući i Građanske inicijative, javno je objavio uzbunjivač koji radi u banci. Spisak je sačinila Uprava za sprečavanje pranja novca i poslala svim komercijalnim bankama, tražeći da joj banke dostave dokumentaciju o svim novčanim transakcijama organizacija sa liste, zbog sumnje da su finansirale terorizam i pranje novca. Spisak čine organizacije koje se bave ljudskim pravima, ratnim zločinima i monitoringom rada vlasti, kao i istraživački mediji.

Građanske inicijative su organizovale brzu [reakciju](#) svih organizacija sa spiska, pozivajući Upravu da obustavi istragu protiv organizacija, da objavi svu relevantnu dokumentaciju i objasni proces kreiranja spiska koji je poslat bankama. Građanske inicijative su o ovom slučaju obavestile i FATF, Komitet Saveta Evrope MONEYVAL i druge međunarodne institucije i organizacije o ovoj zloupotrebi sistema za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Mnoge međunarodne organizacije kao što su Amnesty International, Freedom House, CIVICUS, Misijska OEBS-a u Srbiji i mnoge druge, [reagovale su](#) pozivajući Vladu Srbije da prekine pritisak na civilno društvo i nezavisne medije.

Nakon objavljivanja spiska usledila je intenzivna [tabloidna kampanja](#) protiv organizacija sa liste, dok nijedna od nadležnih institucija nije odgovorila na pitanje po kom osnovu su navedene organizacije, mediji i pojedinci dospeli na spisak.

Budući da dva i po meseca nakon objavljivanja spiska državni organi i dalje nisu dali jasan odgovor o pravnom osnovu sumnjičenja organizacija sa spiska, civilno društvo je organizovalo događaj pod nazivom [Otvoreno o spisku](#). Prisustvovao je i V.D. direktora Uprave i rekao da je spisak deo rutinske analize procene rizika. Naveo je i da je član zakona (koji podrazumeva postoje osnovane sumnje) na koji su se pozvali tražeći podatke od banaka, korišćen jer nemaju relevantan član u zakonu. Ova izjava jasno pokazuje da je Uprava prekršila zakon.

Nakon ovog događaja kriterijumi su i dalje nejasni, poverenje između država i organizacija narušeno, a jasnog odgovora zašto se na spisku nalaze samo organizacije koje se kritički odnose prema vlastima još uvek nema.

Navedene aktivnosti sprovedene su u okviru projekata podržanih od strane sledećih donatora:

**#EY
ЗА ТЕБЕ**

United Nations
SERBIA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

TRANSITION
Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic

**Za detaljnije informacije o svim aktivnostima Građanskih
inicijativa posetite naš sajt
www.gradjanske.org**